

Uygulanan sıkılaştırma politikasıyla ekonomide yavaşlama belirginleşiyor. TÜİK'e göre **sanayi** üretimi ekim ayında bir önceki aya göre de yüzde 0,9, yıllık yüzde 3,1 geriledi. **Sanayi** üretiminde yıllık gerileme serisi beşinci aya yükselirken, işsizlik de arttı. İşsizlik oranı artış göstererek yüzde 8,8 olurken, iş bulma umudunu kaybeden ve atıl iş gücü oranı olarak nitelendirilenlerin oranı ise bir önceki aya göre 1,9 puan artarak yüzde 27,6 oldu.

Ekonomi yavaşladı **sanayi** daraldı İŞSİZLİK ARTTI

Enflasyonu düşürmek için parasal sıkılaştırma uygulayan Türkiye'de ekonomi yavaşlama işaretleri belirginleşti. Enflasyonda belirgin düşüş istenen seviyede olmazken, **sanayi** üretimi daraldı, işsizlik arttı. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Ekim ayı **Sanayi** Üretim Endeksi verilerini paylaştı. **Sanayi** üretim endeksi, ekimde aylık baz-

da yüzde 0,9, yıllık bazda yüzde 3,1 azalış gösterdi. **Sanayinin** alt sektörleri incelendiğinde, ekimde madencilik ve taş ocaklığı sektörü endeksi geçen yılın aynı aya göre yüzde 14,2, imalat **sanayi** sektörü endeksi yüzde 3,3 azalışken elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörü endeksi yüzde 7,6 arttı.

Arındırılmamış **sanayi** üretim endeksinde yıllık bazda yüzde 2,9 azalış oldu. Böylelikle **sanayi** üretiminde haziran ayında başlayan yıllık gerileme serisi ekim ayında da devam etmiş oldu. **Sanayi** üretiminde yıllık gerileme serisi beşinci aya yükselirken, işsizlik de arttı. TÜİK verilerine göre Türkiye'de işsizlik oranı ekimde bir önceki

aya göre 0,1 puan artarak yüzde 8,8 oldu. İş bulma umudunu kaybeden ve atıl iş gücü oranı olarak nitelendirilenlerin oranı ise bir önceki aya göre 1,9 puan artarak yüzde 27,6 oldu. 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı bir önceki aya göre 0,3 puan azalarak yüzde 16,6 oldu. Bu yaş grubunda işsizlik oranı; erkek-

lerde yüzde 12,6, kadınlarda ise yüzde 23,9 olarak tahmin edildi. İstihdam edilenlerden referans döneminde işbaşında olanların, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış haftalık ortalama fiili çalışma süresi 2024 yılı Ekim ayında bir önceki aya göre 0,1 saat azalarak 42,5 saat olarak gerçekleşti. **-EKONOMİ SERVİSİ**

ŞİMŞEK: PROGRAMIN ETKİSİYLE SINIRLI DARALMA VAR

Hazine ve Maliye Bakanı Şimşek, sosyal medya hesabından Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan ekim ayına ilişkin iş gücü ile **sanayi** üretim endeksi verilerini değerlendirdi. Uyguladıkları ekonomi programının kısa vadeli etkileri ve zayıf dış talep sonucunda **sanayi** üretiminin yılın 10 ayında sınırlı daraldığına işaret eden Şimşek, iş gücü piyasasının bu gelişmeye rağmen dayanıklılığını sürdürdüğünü aktardı. Şimşek, son bir yılda istihdamın 1 milyon üzerinde arttığına ve işsizlik oranının mevsimsel düzeltilmiş olarak ekimde yüzde 8,8 gerçekleştiğine dikkati çekerek, şunları kaydetti: "Önümüzdeki yıl küresel finansal koşullar, ticaret büyümesi ve emtia fiyatlarının ülkemiz için daha destekleyici olmasını bekliyoruz. Bunun yanı sıra reel sektörde iyileşen güvenin ve deflasyon sayesinde oluşacak daha elverişli yurt içi finansal koşulların ekonomik aktiviteyi olumlu etkilemesini öngörüyoruz. Programımız sayesinde sağladığımız makro temellerimiz sürdürülebilir yüksek ve kapsayıcı büyümeye zemin oluşturuyor."

Mehmet Şimşek

İHRACAT İKLİMİ EŞİK SINIRA GERİLEDİ

İstanbul Sanayi Odası (İSO) Türkiye imalat sektörünün ana ihracat pazarlarındaki faaliyet koşullarını ölçen **İSO Türkiye** İmalat Sektörü İhracat İklimi Endeksi'nin Kasım 2024 dönemi sonuçlarını açıkladı. Endekste eşik değer olan 50'nin üzerinde ölçülen tüm rakamlar ihracat ikliminde iyileşmeye, 50'nin altındaki değerler ise bozulmaya işaret ediyor. **İSO Türkiye** İmalat Sektörü İhracat İklimi Endeksi, kasım 50 eşik değerinden üzerinde kalarak ihracat pazarlarının talep koşullarında yılbaşından itibaren gözlenen iyileşmenin sürdüğünü gösterdi. Ancak endeksin ekimdeki 51,1'lik değerinden 50,6'ya gerilemesi, güçlenmenin yavaşladığına ve sınırlı bir düzeyde kaldığına işaret etti. Ekonomik aktivitenin kasım ayında hızlanarak belirgin bir artış kaydedildiği ve büyümenin Nisan 2022'den bu yana en yüksek düzeyde gerçekleştiği ABD, dış talepte iyileşmenin ana kaynağından biri olmayı sürdürdü.

DIŞ TİCARET HADDİ AZALDI

TÜİK, Ekim 2024 dönemine ilişkin dış ticaret endekslerini açıkladı. Buna göre; ihracat birim değer endeksi, bir önceki yılın aynı aya göre yüzde 3,8 arttı. Endeks, gıda, içecek ve tütün yüzde 13 arttı, ham maddelerde (yakıt hariç) yüzde 7 arttı, yakıtlarda yüzde 9,3 azaldı, imalat **sanayinde** (gıda, içecek, tütün hariç) yüzde 3 arttı. İhracat miktar endeksi, bir önceki yılın aynı aya göre yüzde 0,7 azaldı. Endeks, gıda, içecek ve tütünde yüzde 9,1 azaldı, ham maddelerde (yakıt hariç) yüzde 0,9 arttı, yakıtlarda yüzde 17,4 azaldı, imalat **sanayinde** (gıda, içecek, tütün hariç) yüzde 5,8 arttı. İthalat birim değer endeksi, bir önceki yılın aynı aya göre yüzde 3,9 arttı. Endeks, gıda, içecek ve tütünde yüzde 6,4 arttı, yakıtlarda yüzde 4,7 azaldı, ham maddelerde (yakıt hariç) yüzde 4,6 arttı, imalat **sanayinde** (gıda, içecek, tütün hariç) yüzde 2,6 arttı. İthalat miktar endeksi de bir önceki yılın aynı aya göre yüzde 3,7 azaldı. Endeks, gıda, içecek ve tütünde yüzde 3,9 azaldı, ham maddelerde (yakıt hariç) yüzde 6 azaldı, yakıtlarda yüzde 2,7 azaldı, imalat **sanayinde** (gıda, içecek, tütün hariç) yüzde 0,4 arttı. İhracat birim değer endeksinin ithalat birim değer endeksinde bölünmesiyle hesaplanan dış ticaret haddi, bir önceki yılın aynı aya göre 0,1 puan azalarak 86 değerini aldı.

İSO PMİ'DA BOZULMA 8 AYDIR SÜRÜYOR

Ekonomik büyümenin öncü göstergesi olan imalat **sanayi** performansında en hızlı ve güvenilir referans kabul edilen **İstanbul Sanayi Odası (İSO) Türkiye** İmalat PMI (Satın Alma Yöneticileri Endeksi) kasım ayında 45,8 seviyesinden 48,3'e yükselirken; eşik değer olan 50'nin altında kalarak, faaliyet koşullarında 8 aydır üst üste bozulma sinyali vermeye devam etti. Manşet endeksin son çeyrek ortasında gösterdiği artış, talepteki sınırlı toparlanma belirtilerinden kaynaklandı. Firmalar yeni sipariş almakta zorlanmaya devam etseler de hem toplam yeni siparişler hem de yeni ihracat siparişlerindeki yavaşlama ekim ayına göre daha ilımlı bir seyir izledi. Benzer şekilde, üretimdeki daralma da kasımda belirgin şekilde yavaşladı ve nisan ayından bu yana en düşük oranda kaydedildi. İstihdamın dokuz aylık daralmanın ardından yeniden artışı geçmesi, kısmi anketinin en olumlu gelişmesi oldu. Ekimde olduğu gibi kasım ayında da yeni siparişler takip edilen on sektörden dokuzunda yavaşladı. Bu eğilimin istisnası yine gıda ürünleri oldu. Söz konusu sektörde yeni iş hacmi güçlü şekilde artarak martta bu yana en hızlı iyileşmeyi kaydetti.

MEVSİM ETKİSİNDEN ARINDIRILMIŞ İSTİHDAM YÜZDE 49,9

TÜİK, Ekim 2024 dönemine ilişkin iş gücü istatistiklerine göre istihdam edilenlerin sayısı 2024 yılı Ekim ayında bir önceki aya göre 156 bin kişi artarak 32 milyon 970 bin kişi, istihdam oranı ise 0,2 puan artarak yüzde 49,9 oldu. Bu oran erkeklerde yüzde 67,4 iken kadınlarda yüzde 32,8 olarak gerçekleşti. İşgücü 2024 yılı Ekim ayında bir önceki aya göre 219 bin kişi artarak 36 milyon 146 bin kişi, işgücüne katılma oranı ise 0,3 puan artarak yüzde 54,7 olarak gerçekleşti. İşgücüne katılma oranı erkeklerde yüzde 72,4 iken kadınlarda yüzde 37,4 oldu. 15-24 yaş grubunu kapsayan genç nüfusta işsizlik oranı bir önceki aya göre 0,3 puan azalarak yüzde 16,6 oldu. Bu yaş grubunda işsizlik oranı; erkeklerde yüzde 12,6, kadınlarda ise yüzde 23,9 olarak tahmin edildi. İstihdam edilenlerden referans döneminde işbaşında olanların, mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış haftalık ortalama fiili çalışma süresi 2024 yılı Ekim ayında bir önceki aya göre 0,1 saat azalarak 42,5 saat olarak gerçekleşti.

Çarklar dönmemekte zorlanıyor

Naki BAKIR

AYLAR İTİBARIYLA SANAYİ ÜRETİMİNDE YILLIK DEĞİŞİM

Yüksek faiz, düşük kur, dış pazar daralması gibi faktörlerle **sanayide** yaşanan kan kaybı sürüyor. **Sanayi** üretimi ekimde aylık bazda yüzde 0,9, yıllık bazda yüzde 3,1 azaldı.

Parasal sıkılaştırma sürecinde yüksek faiz-düşük kur ve dış pazar daralması gibi faktörlerin giderek artan etkisiyle **sanayide** yaşanan kan kaybı ekim ayında da devam etti. Toplam **sanayi** üretimi, aylık bazda yüzde 0,9, yıllık bazda yüzde 3,1 düşüş gösterdi. Böylece yıllık bazda düşen toplam **sanayi** üretiminde bu bazda gerileme süreci beş aya ulaştı. Toplam üretimde yıllık bazdaki düşüşün yüzde 2,9'luk kısmı tek başına imalat **sanayisi** üretimindeki gerilemeden kaynaklandı.

Ekim ayına ilişkin üretim verileri, daralmaya işaret eden öncü göstergeler ile uyumlu seyretti. Ekim ayı **ISO** imalat PMI (45,8) ve **MÜSİAD** **sanayi** SAMEKS (46,0) endeksleri, pandemi dönemi seviyelerine kadar inmişti. Ancak kasım ayına ait veriler daralmanın belirgin bir şekilde hız kestiğine işaret ediyor. s06

SANAYİ FAİZ KUR VE PAZAR KISKACINDA

Sanayide yaşanan kan kaybının başlıca nedenleri şöyle: Ekonomik program kapsamında kredi faizlerinin aşırı yükselmesi ve krediye ulaşımın zorlaşması. KOBİ'lerin, üretim, tedarik ve satış sorunları ile birlikte ciddi finansal sorunlar yaşamaları. Yükselen faizlerin cazibesinin, kaynakların üretimde kullanılmak yerine TL faiz getirili enstrümanlarda değerlendirilmesini teşvik etmesi. TL'de değerlenme/düşük kur nedeniyle küresel pazarda rekabet gücünün zayıflaması ve Avrupa ekonomilerinde yaşanan daralma ve talep gerilemesi.

KADINLAR ERKEKLERDEN DAHA FAZLA İŞ GÜCÜNE KATILDI

99 BİN
Ekimde erkeklerin istihdama katılımı

120 BİN
Ekimde kadınların istihdama katılımı

Ekim 23
%2,7

Şubat 24
%11,1

Ekim 24
%-3,1

Ağustos 24
%-5,2

Sanayiden büyüme için iyi haber gelmedi

Sanayi faiz, kur ve pazar kısılcasında

Sanayide yaşanan kan kaybının başlıca nedenleri şöyle:

● Enflasyonu üç yılda tek hananeli oranlara düşürmek amacıyla başlatılan ve on yedi aydır uygulanmakta olan parasal sıkılaştırmaya dayalı ekonomik program kapsamında kredi faizlerinin aşırı yükselmesi ve krediyi ulaşımın zorlaşması.

● Yüksek faiz ve genel olarak parasal sıkılaştırmanın ekonominin tüketim ayağından çok üretici kesimleri olumsuz etkilemesi; özellikle, sanayi firmalarının ezici çoğunluğunu oluşturan KOBİ'lerin, üretim, tedarik ve satış sorunları ile birlikte ciddi finansal sorunlar yaşamaması.

● Yüzde 8,5'ten yüzde 50'lere çıkarılan politika faizi paralelinde yükselen faizlerin cazibesinin, kaynakların üretimde kullanılmak yerine TL faiz getirili enstrümanlarda değerlendirilmesini teşvik etmesi.

● İhracata dönük üretim yapan sanayicilerin TL'de değerlendirilme/düşük kur nedeniyle küresel pazarda rekabet güçlerinin zayıflaması, aynı zamanda ana ihracat pazarı olan Avrupa ekonomilerinde yaşanan daralma ve talep gerilemesi.

Makro Bakış

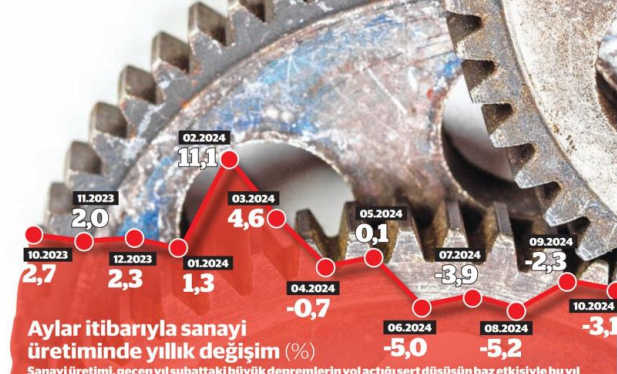
Naki BAKIR

naki.bakir@dunya.com

Parasal sıkılaştırma sürecinde yüksek faiz-düşük kur ve dış pazar daralması gibi faktörlerin giderek artan etkisiyle sanayide yaşanan kan kaybı ekim ayında da devam etti. Toplam sanayi üretimi, aylık bazda yüzde 0,9, yıllık bazda yüzde 3,1 düşüş gösterdi. Gayri safi yurt içi hasıla (GSYH) verisinde üst üste iki çeyrek olmak üzere ikinci ve üçüncü çeyreklerde yaşanan küçülme ile Türkiye ekonomisi "teknik resesyona" girmişti. Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) açıkladığı ekim ayı sanayi üretim verisi, ekonomide küçülme sürecinin son çeyrekte de devamına işaret etti. Mevsim ve takvim etkisinden arındırılmış endeks bazında önceki aya göre elektrik, gaz ve buhar üretimindeki yüzde 3,3'lük artış karşılık en büyük ağırlığa sahip olan imalat sanayiinde yüzde 1 ve madencilik ve taş ocaklığı üretiminde yüzde 4,8 düşüş yaşandı. Aylık değişime elektrik, gaz, buhar sektöründeki artış 0,2 puan pozitif, imalat sanayiindeki gerileme 0,9 puan ve madencilikteki düşüş 0,3 puan negatif etki yaptı.

Takvim etkisinden arındırılmış endekse göre de yıllık bazda elektrik, gaz ve buhar üretimi yüzde 7,6 artarken, imalat sanayii üretimi yüzde 3,3 ve madencilik ve taş ocaklığı üretiminde yüzde 14,2 düşüş kaydetti. Böylece yıllık bazda yüzde 3,1 düşen toplam sanayi üretiminde bu bazda gerileme süreci beş aya ulaştı. Toplam üretimde yıllık bazdaki düşüşün yüzde 2,9'luk kısmı tek başına imalat sanayii üretimindeki gerilemeden kaynaklandı. Yıllık bazdaki değişime elektrik, gaz ve buhar üretimi 0,6 puan pozitif, madencilik ve

Sanayi üretimi ekimde aylık bazda yüzde 0,9, yıllık bazda yüzde 3,1 azaldı. Yüksek faiz, düşük kur, dış pazar daralması gibi faktörlerle sanayide yaşanan kan kaybı, ekonomide resesyona eğiliminin son çeyrekte de devamına işaret etti.

Aylar itibarıyla sanayi üretiminde yıllık değişim (%)

Sanayi üretimi, geçen yıl subattaki büyük depremlerin yol açtığı sert düşüşün baz etkisiyle bu yıl aynı ayda yıllık bazda yüzde 11,1 ve martta da yüzde 4,6 artarken, izleyen dönemde yavaşlayarak düşüşe geçti. Haziran'dan itibaren kesintisiz hale gelen düşüş süreci ekim ile beş aya ulaştı

Sanayi üretiminde değişim (%)

	TOPLAM SANAYİ		İmalat Sanayii		Madencilik ve Taş Ocaklığı		Elektrik, Gaz Buhar	
	Aylık	Yıllık	Aylık	Yıllık	Aylık	Yıllık	Aylık	Yıllık
Ekim 23	-0,6	2,7	-0,6	2,7	5,0	9,0	-2,8	1,8
Kasım 23	-1,6	2,0	-1,4	2,0	-5,3	5,3	-0,6	3,3
Aralık 23	2,8	2,3	3,3	2,8	-2,0	0,4	0,1	3,5
Ocak 24	0,1	1,3	-0,5	0,7	4,3	4,9	4,7	8,4
Şubat 24	2,5	11,1	3,0	11,6	-3,8	12,4	0,4	7,7
Mart 24	-0,2	4,6	-0,3	4,1	3,4	12,5	-1,5	5,1
Nisan 24	-5,1	-0,7	-5,4	-1,6	-1,8	11,1	-2,7	1,6
Mayıs 24	1,9	0,1	2,1	-0,3	-3,2	3,3	3,3	3,3
Haziran 24	-2,5	-5,0	-3,5	-7,2	1,6	8,3	7,8	15,2
Temmuz 24	0,4	-3,9	0,6	-5,0	0,4	1,2	-2,0	8,2
Ağustos 24	-1,6	-5,2	-1,3	-5,4	-4,6	-5,3	-3,1	1,8
Eylül 24	1,6	-2,3	1,9	-2,4	1,2	-5,2	-1,9	1,1
Ekim 24	-0,9	-3,1	-1,0	-3,3	-4,8	-14,2	3,3	7,6

taş ocaklığı ise 0,8 puan negatif etki yaptı.

Petrol ürünlerinde dramatik düşüş

Toplam sanayi üretiminde yaşanan gerilemede imalat sanayii belirleyici olurken, alt sektörleri içinde en çarpıcı gelişmeyi rafine petrol ürünlerindeki yıllık bazda yüzde

21,1'lik düşüş oluşturdu. Ancak bu alt sektörün üretimini önceki aya göre ise yüzde 11,4 artışı belirlendi. Başka deyişle sektörün üretimi, aylık bazdaki yüksek artışa rağmen bir yıl öncekinin hala çok altında kalmaya devam etti.

Aylık bazda üretim düşüşünde ise yüzde 18,2 ile bilgisayar başı çekti. Bu alt sektörde üretim yıllık bazda da yüzde 18,9 düşüş kaydetti. Diğer ulaşım araçları ekimdeki aylık yüzde 0,5'lik artışa rağmen yıllık bazda yüzde 16,7 üretim düşüşü ile en fazla kan kaybı yaşanan üçüncü alt sektör oldu. İhracat açısından en önemli alt sektörlerden motorlu, yüzde 2,1'e kimya, yüzde 1,6 ile mobilya, yüzde 1,3'e tütün, yüzde 1,1 ile temel eczacılık.

Giyim eşyası ekimdeki aylık yüzde 2,3 düşüşüne rağmen yıllık bazda yüzde 11'le en yüksek üretim artışı kaydedilen alt sektör oldu. İçecek imalatında aylık bazda elde edilen yüzde 10,8'lik artışla yıllık bazda yüzde 7,6 oranında üretim artışı gerçekleşti. Üretimi yıllık bazda artışı olan diğer alt sektörler ise yüzde 3'le ana metal sanayii, yüzde 2,5'le fabrikasyon metal ürünleri, yüzde 2,1'e kimya, yüzde 1,6 ile mobilya, yüzde 1,3'e tütün, yüzde 1,1 ile temel eczacılık.

Giyim eşyası ekimdeki aylık yüzde 2,3 düşüşüne rağmen yıllık bazda yüzde 11'le en yüksek üretim artışı kaydedilen alt sektör oldu. İçecek imalatında aylık bazda elde edilen yüzde 10,8'lik artışla yıllık bazda yüzde 7,6 oranında üretim artışı gerçekleşti. Üretimi yıllık bazda artışı olan diğer alt sektörler ise yüzde 3'le ana metal sanayii, yüzde 2,5'le fabrikasyon metal ürünleri, yüzde 2,1'e kimya, yüzde 1,6 ile mobilya, yüzde 1,3'e tütün, yüzde 1,1 ile temel eczacılık.

Resesyona derinleşir mi?

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH endeksinde nisan-haziran ve temmuz-eylül dönemlerinde önceki çeyreklere göre aynı oranda olmak üzere yüzde 0,2 küçülme yaşanmıştı. GSYH'de çeyreklik bazda üst üste iki çeyrek küçülme yaşanması, teknik resesyona işaret ediyor. GSYH endeksindeki tanımla

sanayide önceki çeyreklere göre ikinci çeyrekte yüzde 2,7, üçüncü çeyrekte yüzde 0,8 küçülme gerçekleşmişti. Üretim yöntemiyle GSYH'de sanayi yaklaşık beşte birle hizmetlerden sonra en büyük paya sahip bulunuyor ve onunla birlikte büyümeye ve fazla katkıyı veriyor. TÜİK'in aylık sanayi üretimi

verilerinde, son çeyreğin ilk ayı olan ekimde önceki aya göre yaşanan gerileme, çeyreklik bazda değişimi son iki çeyrekte eksi gelen GSYH'de, son çeyrekte de bu eğilimin devam edebileceğinin işaretini verdi. Üç çeyrek üst üste küçülme ise ekonomide resesyona giderek derinleşmesi anlamına geliyor.